

ХОРХЕ СОСА ЕГАНА

ПРОЗОРЕЦ КЪМ МОРЕТО

Превод от испански: Тодор Ценков, —

chitanka.info

Никой не го попита защо не тръгва с тях, вито пък къде ще отиде. Това, че остава в пампата, никого не изненада. Знаеха, че той ще си намери място някъде на север, за да продължи да живее и да се бори.

Ранната утринна мъгла беше изчезнала и другарят Асторга можеше ясно да различава мълчаливите, тъжни лица.

Неподвижен, с разбъркана от вятъра бяла коса и поглед, втренчен в далечината, той изгледа отдалечаващия се към хоризонта влак.

Аз бях най-старият от всички — помисли си той. И си опомни, че беше още почти дете, когато дойде в пампата със своя побратим Мигел. По онова време те не знаеха да четат, нито да пишат и мечтаеха да спечелят много пари, за да си купят парче земя близо до реката. В продължение на много години те бяха минали през всичките селитрени мини и бяха извършвали най-различна работа. Но кризата през 1929 г. превърна неговия побратим в рибар. Сега той живееше край морето с жена си Маргарита. Припомни си хората от своето време и помисли, че може би той е последният останал жив. Опомни си, че някогашните селитрени мини: Аурора, Агуа санта, Трес Мариас, Пампа, Унион също вече не съществуват.

— Всички мини са осъдени — каза си той. — И тази умря. Убиваха я по малко. Скоро ще дойдат работници да я демонтират и ще отнесат нейните останки. Едва почувствували миризмата на смъртта, мините се оставят да бъдат повалени.

Вятърът духаше силно и вихрушки от прах и книги нахлуваха в канцеларията, когато той тръгна на запад. Минавайки пред изоставените къщи, той не можа да задържи сълзите си:

— По дяволите! — рече той и ускори крачките си.

Преди да дойде до пътеката, той спря набързо в малкото гробище. Там, посред пампата,шибани от вятъра, се издигаха купчина разбити кръстове. На всички страни се виждаха парчета дъски, тенекиени и железни късове, обезцветени хартии, които някога са били цветя.

— Тука е моята стара — каза си той — и се загледа в един кръст, прояден от времето. Редом с него имаше друг кръст, готов да падне.

— Педро Тапиа — прочете на висок глас той. И си го представи проснат на пътя с три куршума в главата.

— Сбогом, старо! — каза той. — Сбогом, другарю! Началните сенки на нощта го изненадаха посред пампата. Земята, разровена от непрекъснатата употреба на експлозиви, изглеждаше, като да бяха се изсипали върху нея безброй дъждове от ситни камъни. Не съществуваше нищо, което да напомня за живот, нито дори най-дребната тревичка. Последните слънчеви лъчи хвърляха странни светлини и сенки върху неподвижния пейзаж. Ужасната и смазваща тишина беше нарушавана понякога само от свиренето на източния вятър.

Помисли, че може би е събркал пътя или може би е все още далече от него. Но пред очите му видимо растеше някаква светлина. Зарадва се, че беше настъпила нощта, защото предположи, че се намира близо до мината „Мас а тиера“. После се учуди, като не долови нито характерния шум, нито специфичния стълб от фина прах, който се издига винаги над мелниците, където се мели селитрата.

Поне тук има някой — помисли той, — когато забеляза, че светлината, която беше видял, е блясък на запален огън. Клекнал мъж се грееше край огъня.

— А, вие? — каза мъжът, като се изправи. — Откъде изскочихте?

— Идвам от Виктория.

— От Виктория ли?

— Мислиш, че не съм способен ли, човече?

— А не, старче. Но не знаех, че и Виктория е спряла да работи. А остават ли хора там?

— Никой.

Човекът се усмихна леко и другарят Асторга забеляза, че той е много млад и че има лисиче лице.

— А ти оттук ли си?

— Не, старче. Аз съм отвсякъде.

— И сега отиваш към пристанището, нали?

— Оттам идват. Защо не дойдеш с мене?

— Не, момче — каза другарят Асторга е твърд и добряшки глас.

— Отивам на пристанището, за да търся работа.

— Работа ли? — каза през смях младежът. — Не знаеш ли, че има криза и че са спрели работа всички стари селитрени мини?

— Все нещо ще се намери.

— Нещо ли? — възклика с пресилен смях младежът.

После добави:

— Приближи се до огънеца, старче. Трябва да се затоплят кокалите ти, преди да се е появила мократа мъгла — каманчака.

От една торба той извади парче пастьрма и му го подаде.

— Яж, старче! Трябва да се залъжат червата.

Извади една бутилка и пи с наслада.

— Това е боливийска ракия. И мъртвите възкресява. Пийни си една гълътчица. Помага против студа.

Докато разгаряше огъня, младежът наблюдаваше под вежди стареца и си спомни ония огромни обитатели на пампата, които беше виждал в някакви много стари фотографии. За малко двамата се изгледаха мълчаливо.

Неусетно вятърът беше изменил посоката си и крайбрежната мъгла, ужасната каманчака, напредваше застрашително като тъмно петно.

— Да се вмъкнем в тази стая, старче — каза младежът. — Тук можем да прекараме нощта.

Другарят Асторга огледа небето, както правеше това, когато очакваше край пътя своя побратим Мигел.

— Аз също съм от пампата — каза младежът. — Моите родители се родиха, работиха и умряха при селитрените мини. Обичам тази земя — нося я вътре в себе си. Но тук вече няма място за мен.

— Аз не съм се родил тука, момко. Но сякаш тази земя ме е родила. На своите години аз вече бях я кръстосал почти цялата. Вече не съм млад, но вярвам, че все ще се намери нещо и за нас.

— Не, старче, нищо вече няма! Всички сме загубени, осъдени. Изглежда, че ние, бедните, сме в повече. Но аз не се признавам за победен, по дяволите! И живея по някакъв начин.

Реакцията на младия човек изненада стареца. После той се усмихна и го изгледа бащински. И взе да му обяснява онova, което беше повтарял толкова пъти в пампата: работническата класа, революцията, бъдещето.

Скитникът го гледаше учудено, почти без да разбира, но беше развлнуван. Вятърът, който се беше засилил много и бълскаше силно по стените на стаичката, изведнъж отвори малкия прозорец.

— На думи е добре — каза младежът, — но по-добре е да поспим.

Тъмнината и самотата бяха пълни — никакво дърво, нито една птичка, никакво животно. Само вятърът свистеше надалече застрашително, като че излизаше от дъното на земята.

Другарят Асторга се оставил да бъде завладян от нощта и затвори очи. Веждите му бяха гъсти и черни, на места посребрени от дебели бели косми; ушите му бяха големи и космати, а носът широк и енергичен. След като беше загасен блясъкът на очите му, които му придаваха жизненост, лицето му разкриви неумолимите следи на времето.

С една едва очертана усмивка и ръце, кръстосани на гърдите, той сънуваше малкия влак от селитреното поле. Видя го да се отдалечава по релсите и изпита мъка, че хората напускат мината. Сънува белите памучни блузи на копачите с лостове, чуваше далечните и монотонни удари на изкопчиите. После сънува долината Елки и реката, видя и себе си като дете да бяга бос по тревата и почувствува мекотата на тревата, миризмата на мократа земя, пеенето на птичките.

Изведнъж отвори очи, а това винаги му се случваше, когато сънува птички. Почувствува на лицето си ледения нощен вятър, който проникваше през счупеното стъкло на прозореца. Покри главата си със старото одеяло и започна да сънува партийните си другари. Хора, които вече не съществуваха или бяха се изгубили в дните и нощите, наново се събираха под небето на пампата, далече от бдителното око на компанията. Той беше пак там сред пустинята с Мигел и Маргарита, Без да шуми, с будно съзнание, той се чувствуващ могъщ и непобедим и очите му блестяха...

Беше още тъмно, когато се събуди. С онова негово чувство за времето, което беше се развило с течение на годините, предусети, че зората ще настъпи скоро.

— Ставай, старче! — викна му младият скитник, усмихнат, е димяща чаша в ръка. — Пий! Това е чайче с ракия.

Когато тръгнаха към пътя, младият скитник почувствува на лицето си влажното присъствие на каманчака: сякаш безброй ледени иглички се забиваха в кожата му. Погледна стареца и се запита дали той би могъл да издържи на мъглата посред пампата. Тогава, почти без да се замисли, той сне вълнения си шал и покри плещите му.

— Да се пазиш от студа, старче — рече той и изчезна в мъглата.

Каманчака беше могъщ неприятел. Мнозина се страхуваха от нея повече от обедното слънце. Някои предпочитаха да не рискуват да ходят из пампата, когато тя пада.

Но аз не се плаша — помисли си другарят Асторга. Сто пъти съм я чувствувал върху моите плещи и съм я побеждавал.

Слънцето се появи внезапно и неговият силен блесък замъгли погледа му.

Изглежда, че днес излиза по-рано — помисли си той. Но е добре, защото вече ми измръзват кокалите. Трябва да се върви бързо, преди да е дошъл обедният час.

Слънцето беше най-лошият неприятел на онзи, които се осмеляваша да прекосят пампата. И най-вече, когато слънцето блестеше в очите на человека, идващ от брега.

— Но сега то е в гръб — каза си той.

Само краката му създаваша грижи. Той съзнаваше, че неговото тяло е старо, а може да се ходи ле с добро желание, а с добри крака.

Чувствуващ пътя по-тежък и слънцето по-горещо. Просна се на земята, за да отпочине, и притвори очи. После си помисли, че може да заспи и ги отвори. Стори му се, че пампата беше се разраснала и че в далечината небето се вълнува. Беше някакво вълнообразно и синьо движение, което изведнъж ставаше прозрачно. Погледна по дълбината на пътеката и видя, че и тя се движи.

— Трябва да е морето — каза си той и отново затвори очи.

Обзе го някакво приятно усещане и заспа. Събуди се отчаян, защото слънцето беше точно над главата му.

— Но трябва да продължиш, братко — помисли той и тръгна на път.

По това време слънцето смазва. Дишането става мъчително, пресъхват устата и носните кухини. Тогава жаждата е най-страшният неприятел. А най-стршната мисъл — мисълта за вода.

— Но аз имам две бутилки — каза си той.

Вървеше с твърда крачка, уверен, че пътеката, по която се движи, е истинската. Там, не много надалече, се виждаха телографните стълбове — безпогрешен пътеводител. Мнозина се загубваха, защото не държаха сметка за това.

Почувствува устата си твърда като гъон и си припомни за Сеферино, онзи другар, който беше намерил един ден в пампата с език,

прерязан от жаждата.

— Но аз имам две бутилки — повтори си той.

Някога, когато той и неговият побратим бяха млади, стигаше им само една бутилка. Те можеха да извърят дълъг път и да устоят на жаждата. „Много пъти сме обикаляли половината пампа, за да търсим загубени другари“ — помисли си той.

Главата му гореше силно и той почувствува краката си като от олово. Съзнанието му се възвърна, когато беше вече проснат на земята. Беше с лице залепено върху пръстта и една бегла мисъл мина през ума му: да остане така и завинаги да заспи. Едновременно един тъмен образ изникна в мозъка му и си спомни онова изсушено тяло, като някаква голяма пушена риба, което намери един ден в мината.

С мъка се изправи и погледна към небето. Слънцето беше се спуснало. По-добре е така, отколкото да стои отгоре — помисли си той. Няма нищо по-хубаво от това човек да махне от себе си слънцето!

Жаждата го стискаше за гърлото, а му оставаше само една бутилка. Спомни си лисичето лице на младия скитник и помисли, че трябва вече да е пристигнал.

— Млад е и има здрави крака — каза си той.

Беше изминал най-лошото, но му оставаше още да върви целия следобед, може би и докато се стъмни.

Изглежда, че скоро ще се появи ветрецът — помисли си той. Добре е, защото малко ще се освежа. Дано само не вдига много прах и да не ме докопа някоя вихрушка.

— Нима съм искал това?

Пред него, почти на самата пътека, започна да се образува облак от прах. През своя живот той беше виждал много вихрушки и знаеше, че често те са опасни. Понякога имаха такава сила, че откъртваха дори покривите на къщите.

Облакът започна да расте и да се движи със замайваща скорост. Когато вихрушката изчезна по пътеката, той се сети за коката, която беше му дал скитникът, и си опомни, че боливийците са в състояние да извърват големи разстояния е малко кока в устата.

— Ако е нужно, ще си послужа с нея — каза си той. И си спомни за своя побратим Мигел. Нямаше никакво съмнение, че ще се зарадва, като ги види. Колко години имаше, откакто не са се виждали? Двайсет? Може би и повече. Може би и по-малко. Помисли си за Маргарита и си

я опомни със същата прическа и синята рокля, както беше я видял последния път на партийното събрание.

— Тя е знаменита жена — каза си той.

За пристанището имаше някакъв смътен спомен: една дълга улица, която се спускаше от хълма към морето, една дъщчена черква, боядисана в жълто, един ъгъл и срещу него постройките на рибарската корпорация, където живееше неговият побратим.

Малцина сме вече ония, които останаха оттогава — помисли си той. А на ония, които все още сме на крака, се падна щастието да видим големи работи по тоя свят.

— И тепърва има да виждаме, побратиме — каза той.

Сънцето се спускаше все по-ниско и вятърът започна да става леден. Покри се с вълнения шал и си помисли, че младежът скитник беше добър момък.

— Малко ми остава, младежо — беше му казал той. — Трябва да стигна преди сънцето. Тоя дявол ме е преследвал през целия път.

Спомни си наново за своя побратим Мигел и за другарката Маргарита. Като млада тя беше много хубава. Тогава тя не беше съпруга на Мигел и му харесваше. Всички бяха влюбени в нея. Защо да отрича това сега, когато вече е стар? Тогава тя не обичаше побратима му и беше влюбена в друг, в един от ония донжуани, които никога не липсват. Когато забременя, въпросният донжуан изчезна. Тогава Мигел й каза: „Защо не се омъжиш за мене, другарко?“ Тя му каза, че се нуждае от време, за да си помисли. А той й отговори, че може да си помисли колкото време си иска. И така стана, че не се ожени за нея. Сам той би могъл да й каже същото, но беше толкова свенлив! С неговата бабичка бяха се оженили, защото тя му се изповядва. В онзи ден, след събранието, тя му каза: „Слушай, другарю Асторга, а защо ние не се оженим? Всички ни считат за годеници...“

Той се спря за миг и изгледа хоризонта с възторг. Пред невярващите му очи земята беше променила цвета си: пампата беше друга — безмерна и синя.

Това е само мираж — помисли си той. Но почти неусетно той започна да възприема мирис, различен от този на пампата. Той имаше някакъв смешен спомен от тази миризма, приятна и солена, която ставаше все по-натрапчива. Не искаше да повярва, но миризмата беше там, в неговите ноздри.

— Морето! — възклика той.

Не беше жаден, само изпитваше безмерното желание да пристигне. Помисли, че трябва да се движи с по-голяма бързина, но краката му не се подчиниха и той падна. С мъка се надигна, направи няколко крачки и наново падна. Тогава си опомни за коката. Започна да я дъвче, като я намокри добре със слонка, докато направи от нея топчица. Вкусът ѝ не му хареса и почувствува желание да повърне. Но продължи да дъвче.

— Не го правя за себе си — промълви той. — Правя го за вас, проклети крака!

Започна наново да ходи, като пристъпваше с мъка и се олюяваше при всяка крачка. Цялото негово внимание беше съсредоточено в морето, което се намираше там, пред очите му.

Слънцето беше много ниско, когато той се намери пред пристанището. Обхванат все още от мрака на полуъзнанието, той не схвани веднага и ясно онова, което виждаше. Очите му бяха зачервени, възпалени и пълни с прах. Когато му се възвърна напълно съзнанието, слънцето вече се губеше в океана. Погледна по дължината на улицата, която се спускаше към морето. Камбанарията на черквата се открояваше под светлината на залеза, а рибарските лодки се полюляваха върху вълните. В двора на общежитието се разяваше проснатото пране.

Шумът от плисъка на вълните стигаше до слуха му размесен е шума от работата на пристанището. Бризът погали приятно лицето му.

— Изглежда, че е тази — каза си той. И продължи да се спуска надолу по улицата, олюявайки се като пиян.

Миризмата на морето и шумът на вълните, които се разбиваха в скалите, изпълваха с радост сърцето му.

„Трябва да съм наблизо до черквата“ — помисли си той.

Изведнъж камбанният звън за вечерната служба изпълни улицата. Последните отблъсъци на залеза осветяваха бледо небето, когато той пристигна при кооперативното общежитие. На всички страни се виждаха групи рибари, заети със своите работи: едни кърпеха мрежите си, други подготвяха своите сечива. На плажа бяха се размесили мъже, жени и деца, стараещи се да помогнат е нещо на ония, които пристигаха или които излизаха на море.

За малко се спря на плажа и полегна на пясъка. Неговата мекота му хареса и си спомни колко корава и сурова беше земята на пампата. Погледна вълните, идващи бавно към него, и почувствува желание да легне и да се покрие с пяна. Беше уморен, ужасно уморен.

— Повече не можеш, другарю — каза си той. И се спря да гледа морето.

— Слънцето отива да спи — помисли той. — То също им в нужда от почивка.

Едва когато намери къщата на своя побратим, тогава забеляза, че е настъпила нощта.

Посрещна го една жена, облечена в черно.

— Тук ли живее дон Мигел Гонзалес?

Жената го изгледа за миг безучастно.

— Другарят Мигел умря преди три години — каза тя. — Аз съм неговата вдовица.

— Умрял моят побратим! По дяволите!

Надалече се разнесе воят на сирената на един паракод.

— Другарят Асторга? — възклика жената.

Старите хора се прегърнаха мълчаливо, сякаш искаха с тази прегръдка да обхванат цялото изминало време.

— Само двамата бяхме останали на този свят — каза тя, — сега съм сама.

— А аз идвам от пампата — отговори той. — Вие знаете — бяхме като, братя.

Маргарита живееше обградена от спомени. По стените на нейната къщурка, облепена с вестници от друга времена — в които можеха да се четат новини, сякаш току-що станали, — висяха избледнели снимки. В един специално подреден кът беше снимката на неговия побратим, другаря Мигел, обкръжен от ръководството на Синдиката на рибарите.

Върху масата имаше чиния е храна.

— Това са късове от риби, донесени от другарите — каза тя. — Отпадъци. Хората почти не ги ядат, но не са лоши. Ти трябва да си гладен, побратиме. Не, не ми казвай нищо! Първо стомаха. А също и жаден, нали? Имам нещо забутано някъде, за да се прокара рибата. Другарите тук са толкова добри...

Другарят Асторга седна край масата, без да каже нищо. Но после го завладя тъгата и той заточва да говори. Говореше за някога, за изминалото време, когато всички бяха млади. А побратимът Мигел беше един от най-добрите,... а може би и най-самоотверженият и най-храбрият.

— Мигел беше с чисто сърце — каза тя.

Морето беше развълнувано и старецът си помисли, не, вълните могат да нахлюят в къщата.

— Няма нищо — каза тя. — Морето е наш другар.

Говориха всеки за своя живот, за пътя, който бяха извървели, откакто се познаваха.

— Знаеш ли, другарко Маргарита, аз винаги съм се възхищавал от тебе.

— Аз също от тебе, другарю Асторга.

Хор от морски птици изпълни нощта.

— Тава са чайки — поясни тя. — Винаги летят заедно. Не мотат да живеят сами. Те са също като хората.

— Защо не направим като чайките. Аз мога да се науча да ловя риба, да греба,... с една дума да върша каквото е нужно. Още съм мъж!

Маргарита сякаш се подмлади.

— Аз също имам още сили, другарю Асторга. Все още мога да пригответя рибена чорбица, да пера дрехите, да кърпя, да се грижа за един другар.

Мъглата нахлу от морето и малкото рибарско селище потъна в нощта и влагата.

Едва появила се зората на новия ден и другарят Асторга отвори очи. За миг остана объркан, загледан в слънчевите лъчи, които проникваха през цепнатините на прозореца. И изведнъж си припомни — до него, с повехнало, но осветено от усмивка лице, беше Маргарита.

Внезапно изпита голяма, почти детинска радост. Стана и отвори прозореца. Струя свеж и солен въздух помилва лицето и разголените му гърди. Там пред неговите очи почти достигащ го с ръката си, се намираше морето...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.